

O AUTORIMA

kako ih se ovog trenutka priseća priređivač

Džonatan Letem (*Jonathan Lethem*, 1964), od koga na srpskom jeziku imamo samo dobro prevedeni roman *Sva siročad Bruklina* (*Motherless Brooklyn*, 2007), a ja sam čitao i njegovu *The Fortress of Solitude* (*Tvrđava samoće*), kadar je da piše u mnogim žanrovima. U svakom je sjajan. Ali, ono što me je podstaklo da se odlučim za njegov esej o ekstazi uticaja, o takozvanom plagiranju, i to zaista izvrstan esej o problemu, povezano je i sa mojim stavom o autorskim pravima. Letem na drugom mestu piše: „Moje pisanje je uvek nalazilo jak podstrek u drugim glasovima, i ja sam zaluđenik adaptacija, prisvajanja, kolažiranja...“ Stoga on i prava za svoja dela, recimo za njihovo filmovanje, simbolično ustupa za jedan dolar. Zagovornik je teorije Otvorenog izvora i pokreta Slobodne kulture. Svaka građa za stvaranje mora biti slobodna – pristupačna, bez zabrana, za ponovno korišćenje.

Roberto Bolanjo (*Roberto Bolaño*, 1953–2003), pesnik, rođen u Čileu, živeo u Meksiku, Francuskoj i Španiji. Baš sve što se zna o njemu, ne mora biti tačno. Umeo je da mistifikuje događaje u svom životu. A svaka od njegovih priča, meni je nezaboravna. Čitao sam ih na francuskom, engleskom i nemačkom jeziku. Njegovi junaci su poglavito i sami pisci i pesnici, svejedno da li znani ili neznani, stvarni ili izmišljeni. Njegove pozamašne *Divlje detektive* pročitao sam takoreći naiskap; neverovatno, ali za noć i dan. A višestruki roman 2666!? Verujem da se u njemu i ja pojavljujem. Inače, svojevremeno sam odleteo u Kataloniju, gde sam vozom, krenuvši iz Barselone, otišao do pograničnog mesta Portbou. Onaj ko je ponešto obavešten o Valteru Benjaminu, naslutiće zašto sam hteo baš u Portbou. Tada sam, međutim, prošao kroz Ćironu, tik pored Bolanjevog staništa. Učinilo mi se da sam tad, iz vagona, i video Bolanja, s kojim sam se dopisivao još od prvog našeg susreta u knjigama. Mahnuo sam mu. Kasnije su mi rekli da je to mogao biti samo njegov duh, jer je on već navodno bio umro od rasturene jetre, dok je čekao na transplantacioni red da dobije drugu. Sa francusko-španske granice sam se vratio u Ćironu i u njenu okolinu, ali pisca više nisam video, pa sam se odmah na licu mesta ukrcao u avion i odleteo na Siciliju. Džonatan Letem, pošto je, posle *Divljih detektiva*, pročitao Bolanjovu gorostasnu 2666, predlaže da skinemo kape i zavitlamo ih u vazduh. Ko god bude čitao Bolanja, taj predlog neće moći da ne prihvati. Zato nema šanse da je Bolanjo mrtav.

Nik Hornbi (*Nick Hornby*, 1957), s kojim delim sklonost prema muzici i sportu (on je fanatik fudbala, a ja fanatik svakog loptanja, naročito ako je loptica žuta), prvenstveno me dira svojim ranim delima, više ili manje autobiografskim, o dečaku, zapravo o odnosu oca i sina, pri čemu su obojica nezreli. I meni je to iskustvo blisko, pri čemu, istina, Hornbijev dečak boluje od autizma.

Ijan Makjuan (*Ian McEwan*, 1948). I kod njega volim rane radove, makabrističke. Ali, ovog puta, čitajući njegov esej, bilo mi je stalo do problema predstojeće svetske katastrofe koja će biti izazvana konačnom i nepovratnom klimatskom promenom. Nisam li zbog toga, pre neku godinu, u uredničkoj ulozi, objavio *Tajni izveštaj Pentagona o klimi?* Jesam. Međutim, Makjuan, u svom esejističkom tekstu problematizuje stvar razborito, a ironiju crnih predviđanja prepoznaje u svom nedavno objavljenom romanu *Solar* upravo na istu temu, ali sagledanu komički. Uostalom, zašto i klimatska katastrofa sveta ne bi bila smešna stvar?

Zejdi Smit (*Zadie Smith*, 1975), napisala roman *Beli zubi* koji se može čitati ponovo. Šta je, krajem februara ove godine, odgovorila na pitanje o zlatnim pravilima kojih bi pisci valjalo da se drže? „1 – Dok ste još dete, obavezno čitajte hrpu knjiga. Provodite više vremena u čitanju nego u bilo čemu drugom. 2 – Kad ste odrasla osoba, pokušajte da čitate sopstveni rad onako kako bi ga čitao neki stranac, ili još bolje – onako kako bi ga čitao neprijatelj. 3 – Ne romantizujte svoj ‘poziv’. Ili umete da pišete dobre rečenice ili ne umete. Ne postoji nikakav ‘spisateljski životni stil’. Sve što je važno jeste ono što ispisujete na papiru. 4 – Izbegavajte svoje slabe strane. Ali, ne činite to govoreći sebi da stvari koje ne umete da uradite nisu vredne da budu urađene. Ne maskirajte prezirom sumnju u sebe. 5 – Ostavite pristojan komad vremena između pisanja nečega i konačne dorade tog teksta. 6 – Izbegavajte klike, klanove, grupe. Prisustvo gomile ne čini vaše pisanje boljim nego što ono jeste. 7 – Radite na kompjuteru koji je isključen sa interneta. 8 – Štitite vreme i prostor u kojem pišete. Svakoga držite podalje od tog vremena i prostora, čak i ako je reč o osobama koje su vam najvažnije. 9 – Ne brkajte počasti sa ostvarenjem. 10 – Govorite istinu, koliko god to činili pod velom, ali je govorite. Pomirite se sa doživotnom tugom koja potiče od toga da nikad niste zadovoljni.“

Inače, još mi je u glavi njen odličan esej o Kafki, objavljen u nastavcima pre nekoliko godina u američkom nedeljniku *Nova Republika*.

Čak Palahnjuk ili **Čak Palenik** (*Charles Michael “Chuck” Palahniuk*, 1962)? Pošto sam priličan deo svog života do danas proveo u prevodima, ne pada mi na pamet da osporavam bilo čiju prevodilačku odluku da li će prezime ovog američkog pisca, autora glasovitog *Fight Cluba*, biti transfonemizovano kao da je u pitanju ukrajinsko ili englesko. Čuo sam njega lično kako izgovara svoje ime, ali šta mari. Pustimo ime, čitajmo priču. Od svih njegovih stvari, upravo mi se ova dopala koja mi je zapala u noći čitanja. Mogli bismo da napravimo istoriju svih književnih tekstova kojih su se ljudi gadili. Kad je Čak javno čitao svoju priču “Guts”, za šta je donekle trebalo imati petlje, ili makar muda, mnogi prisutni nisu mogli da izdrže do kraja. Petlja im je popuštala. Izlazili su i povraćali. Kad je Kafka čitao, u Minhenu, svoju priču „U kaznenoj koloniji“, gađenje je, kažu svedoci, bilo toliko da su poneki, toliko zgađeni, bežali iz dvorane ili padali u nesvest.

Dejvid Foster Volas, ili **Valas**, kako smo odavno uobičajili da pišemo u srpskom to prezime (*David Foster Wallace*, 1962–2008), jedan od američkih majstora pripovedanja, često sa energijom kritičkih uvida koji zadivljuju, kod nas je jedva poznat. Njegov esej o supertenise-

ru Rodžeru Federeru jeste za pamćenje. Njegov jedinstveni roman *Infinity Jest*, istinski inovativan, još i više... On je zagonetka, a ovde je sa pričom pre svega zato što sam odan njegovoj zbirci koju je, pod naslovom *Zaborav*, na srpski odlično prevela Aleksandra Mančić, godine 2006. Hteo sam da čitam neku priču iz zbirke Denisa Džonsona, *Isusov sin*, koju sam, tu skoro, naposletku i pročitao, ali za ovoga kod nas ima vremena, a za autora priče „Sve to“, pošto se, opet po kazivanjima onih kojima je posao autopsija, obesio, možda nema.

Alis Sibold (*Alice Sebold*, 1963)... do kraja života ću je se sećati kao autorke romana *Divne kosti*. Ona piše gotovo u irskoj modulaciji, ali je istinski mračan pisac. *Divne kosti* nam priča oteta, silovana i ubijena devojčica. Čudim se da se taj roman tako dobro prodavao u Americi, gde ne vole čak ni ovdašnje olake izjave da sunce tamo zalazi. Prvi roman ove autorke saopštava povest koju je sama autorka u znatnoj meri neposredno iskusila. Na kraju prve godine studija, u tunelu koji vodi od studentskog doma do predavačkog amfiteatra, bila je silovana i čak prisiljena da ljubi svog napadača, koji je potom mokrio po njoj... Kad je pisala taj roman, *Lucky*, počela je već i rad na *Divnim kostima*. Mesecima kasnije, posle proživljenog užasnog iskustva, na ulici je prepoznala svog krvnika. Njen treći roman je o mentalno oboleloj ženi koja ubija majku... A priča koju ste ovde čitali, ne priča li je mrtva žena?

Dejvid Mičel (*David Mitchell*, 1969), čiji sam amfibijski roman *Atlas oblaka* čitao podjednako strasno i munjevito kao što sam čitao Bolanjove navedene romane, a ni ovaj ne zaostaje po fizičkom obimu, autor je od izvanredne veštine u stvaranju beskonačnog niza zanimljivih likova i korišćenju različitih narativnih postupaka. A onda sam čitao i roman *Black Swan Green*, na koji se u jedan mah aludira i u njegovoj ovde prevedenoj priči, zapravo svojevrsnom nastavku romana. Mičel je neko vreme živeo u Japanu, a sada, oženjen Japankom, živi u jednom od irskih sela. U *Atlasu oblaka* je nekoliko romana, kao i u 2666 (videti gore, o Bolanju), pa ga nije jednostavno evocirati ili opisati. *Zelenilo crnog labuda*, kako se zove i imaginarno najmrtvosanije englesko selo u Vorčesterširu, upoznaje me sa trinaestogodišnjakom, budućim pesnikom, tokom trinaest meseci, sa njegovim željama i nedoumicama između detinjstva i zrelosti.

V. G. Zebald (*Winfried Georg Maximilian Sebald*, 1944–2001), o kome prilično stvari možemo da zaključimo iz njegovog poslednjeg razgovora namenjenom objavljivanju, vele-majstor je montaže i hibridizacije, pretapanja autobiografskog u fiktivno, putopisnog i esejističkog u pripovedno... Čini mi se veoma blizak izvesnim vidovima mog pripovedanja, pa nisam mogao da ga zaobiđem u svojoj zasad neobjavljenoj priči „Jastrebov let“, koja će negde iskrnuti kad joj kucne ponoć. U stvari, da biste razumeli na šta ciljам, verovatno je najbolje da čitate moju knjigu *Ušće Okeana*, za koju pretpostavljam da će se do jeseni pojaviti u izdanju beogradske *Geopoetike*. Ili, što je brže i dostupnije, makar priču „Pričaj mi o tome“ u nedavnoj svesci *Polja*...

Harold Pinter (*Harold Pinter* 1930–2008), bio je sve što ima veze sa pozornicom, pa je čak dobio i Nobelovu nagradu. Kao politički aktivista bio je jasnovid i dalekovid. Uočavao

je stvari za koje su mnogi bili slepi. Recimo, nekamufirani, planski teror koji je NATO sprovodio nad Srbijom tokom bombardovanja 1999. Njegov govor, na godišnjicu spomenutog bombardovanja, vredelo bi jednom prevesti integralno. I kakve je samo niske napade, od strane apologeta nasilja, zbog svojih stavova doživljavao! Te napade bi takođe trebalo prevesti i čitati.

Odjednom nailazim na Pinterovu pesmu. Naprosto nisam ni znao da je pisao i pesme. Sad sam u stanju da je izgovorim napamet. Pesa je o trenutku kad se pesnik razboleo na smrt...

J. A.